

Νεοελληνική Γλώσσα

Κείμενο: Οι νέοι ζητούν αξίες

Τα παιδιά του σημερινού κόσμου είναι παιδιά αβεβαιότητας. Καθώς δεν έχουν σταθερό και μόνιμα διαμορφωμένο εσωτερικό κόσμο, ο κόσμος ο εξωτερικός εισχωρεί μέσα τους και τα πλημμυρίζει. Από αυτόν θα πάρουν υλικά, τις εμπνεύσεις, τα υποδείγματα, για να πλάσουν με αγωνία, πόνο κι επιμονή την εσωτερική τους φυσιογνωμία. Κι αυτός ο εξωτερικός κόσμος, σήμερα, σημαίνει αβεβαιότητα, ρευστότητα, έλλειψη σταθερών χαρακτηριστικών, ηθική αναρχία και αδιέξοδο.

Μια κρίση τρομερή έχει συνταράξει κάθε κοινωνικό θεσμό κι έχει παραβιάσει με βλάσφημη ορμή κάθε άδυτο της ζωής. Στην οικογένεια είπαμε πως έχει καταλυθεί η παλιά αρραγής ενότητα. Τα σημερινά παιδιά είναι μάρτυρες μιας αδιαφορίας που σπάζει κόκαλα, ενός εγωισμού επίμονου που την αποδιοργανώνει. Ο σημερινός τρόπος ζωής δεν την ευνοεί κι, ακόμη, της λείπουν τα ιδανικά. Γιατί συντίθεται σήμερα μια οικογένεια και φέρνει στον κόσμο παιδιά; Σε τι αποβλέπει; Ποιους υψηλούς σκοπούς υπηρετεί συνειδητά; Αυτή η ασάφεια που απλώνεται μέσα στους κόλπους της μεταγίγεται και στα παιδιά, για να κάμει την οικογένεια στα μάτια τους ένα θεσμό ανυπόληπτο, χωρίς βάρος, χωρίς τη δύναμη να συνθέσει τη σημερινή ζωή.

Η ίδια τραγική αβεβαιότητα έχει διαποτίσει από άκρη σ' άκρη την κοινωνική ζωή. Δε σελαγίζουν πια στο στερέωμά της ιδανικά που θα έδιναν νόημα στη ζωή και αντικείμενο στους αγώνες του ανθρώπου. Αφαιρέθηκε από τη ζωή το αντικείμενό της, η ηθική αρτίωση του ανθρώπου, κι αμέσως έγινε παράλογη, αίνιγμα που μας σκοτίζει και μας απελπίζει. Η ειλικρίνεια, η υψηλοφροσύνη, η συνέπεια, η δικαιοσύνη, η χριστιανική αλληλεγγύη καθημερινά κατατεμαχίζονται, προσβάλλονται, αποθούνται από τη ζωή. Η γλώσσα, από όργανο ελευθερίας του ανθρώπου και συγκεκριμενοποίησης της ζωής του, έγινε όργανο σκοτισμού, καπηλείας της αλήθειας, απάτης.

Η πνευματική ζωή δεν είναι πια το φρούριο εκείνο όπου πολλοί κατέφευγαν για να σώσουν όχι μόνο τον εαυτό τους, μα και τους άλλους. Είναι ένα αμπέλι ξέφραγο, χωρίς νόμους συναλλαγής, κακότητας, φθόνου και συστηματικού ψεύδους. [...]

Η δηλητηριώδης ετούτη, ανασχετική κάθε ηθικής δράσης, αβεβαιότητα έχει εκταθεί και στη διεθνή ζωή. [...] Σύγχυση επικρατεί σ' όλους τους τομείς. [...]

Οι πνευματικές λειτουργίες του ανθρώπου, αυτές που χαρακτηρίζουν τον αληθινό άνθρωπο, αναστέλλονται έτσι κι αφήνεται ελεύθερο το πεδίο για το κρυμμένο ζώο. Πολεμάμε σήμερα ο ένας τον άλλο, για ν' αποσπάσουμε τα πιο ταπεινά, τα πιο αισχρά οφέλη, όχι για ιδανικά. Καταβροχθίζουμε ο ένας τον άλλο και το θεωρούμε φρόνιμο, ηθικό: σε τρώγω πριν προλάβεις να με φας εσύ. Κερδίζω την «ευκαιρία», γιατί εσύ έχεις ηθικούς δισταγμούς, ενώ εγώ είμαι «αποφασισμένος». Μέσα σ' αυτή την πηχτή, αβέβαιη νύχτα που σπαράζεται από βογγητά και μυκηθμούς, τα παιδιά είναι αδέσποτα, στο σκοτάδι, σε απόγνωση. Μοιάζουν σαν ταξιδιώτες που βίαια τους στρίμωξαν σ' ένα βαγόνι, κι ενώ τους έδωκαν πλούσιες τροφές, κι ενώ φρόντισαν για την υλική τους ευμάρεια, «να μην τους λείπει τίποτα», δεν τους είπαν πού κατευθύνονται, πού πηγαίνουν, ποιο θα είναι το τέρμα. [...] Η ζωή έμεινε χωρίς ειδικό βάρος.

[...] Αυτής της καταλυτικής αγωνίας παιδιά είναι τα σημερινά παιδιά. Πρόβαρα χωρίς ποιμένα, αδέσποτα ουσιαστικά, ξένα προς τον κόσμο του πνεύματος, συχνότατα προπετή. Ζουν μια ζωή ανούσια, σπασμωδική, γεμάτη από κραυγές, ακατανόητη, ζωή που δεν έχει σκοπό, που δεν κατευθύνεται προς ένα στόχο, που δε φιλοδοξεί να πραγματώσει ένα ιδανικό. Η αβεβαιότητα του σύγχρονου κόσμου, η ρευστότητα κι η ανηθικότητά του εισχωρούν μέσα στην ψυχή των παιδιών μας, γίνονται κατάσταση διαλυτική, που σπάει τους τένοντες της ψυχής κι εξευτελίζει εκ των προτέρων και αποθαρρύνει κάθε πνευματική απόπειρα ανασυγκρότησης.

Προσπαθούν, ψάχνουν τριγύρω να βρουν κάπου να στηριχτούν, ν' αναγνωρίσουν υποδείγματα βίου σωστού, ζητούν βοήθεια για να πιστέψουν. Βοήθεια πρακτική, όχι λόγια. Αλλά η εποχή αυτή σαν να έχει ένα και μόνο σκοπό: να εμποδίζει την πίστη, την ολόψυχη αφιέρωση, να σκοτίζει με σύγχυση τα πνεύματα και να συντηρεί την αβεβαιότητα που κυριολεκτικά σκοτώνει τις ψυχές. Κυνηγούν πλέον τα παιδιά την ξέφρενη διασκέδαση, το αυτοκίνητο, το όργιο, τη βουβή, ζωώδη καλοπέραση. Έχουν μάτια στεγνά, χέρια βιαστικά και αδίσταχτα, χωρίς τρυφερότητα, σπάζουν αλλά δε θωπεύουν, χωρίς συγκίνηση, γεμάτα υπολογισμό, έτοιμα να πουληθούν, μικρά τέρατα μέσα σ' αυτό το θηριοτροφείο της εποχής που ετοίμασε η ανευθυνότητα των μεγάλων. Παιδιά τραγικά, ενός αιώνα από τους πιο οδυνηρούς για τον άνθρωπο, γιατί είναι ο μοναδικός αιώνας που τον απειλεί στα σοβαρά με ολοκληρωτική εξαφάνιση, αιώνας που ανατρέπει κάθε λεπτό τη ζωή και σκορπά το άγχος και τη θλίψη. Θλιμμένα παιδιά, χωρίς βαθιές χαρές που είναι προνόμιο της πνευματικής ζωής, ουσιαστικά έρημα μέσα σ' αυτόν τον πολύβουο κόσμο, τις πλατείες, τους δρόμους, τα ζαχαροπλαστεία. Τι μπορούμε να περιμένουμε από αυτά, όταν μπροστά στα μάτια τους αμαρτάνουμε συνεχώς, όταν γκρεμίζουμε μέσα στα τρυφερά τους στήθη τα ινδάλματα και εμπεδώνουμε την ηθική αναρχία και την ανθρώπινη διαφθορά;

Κ. Τσιρόπουλος, *Αγωνιώδης θητεία*, σελ. 123-128, επιλεγμένα αποσπάσματα, Εκδόσεις των Φίλων, Αθήνα 1981

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A. Να γραφεί η περίληψη του κειμένου σε 120 περίπου λέξεις.

B1. «Πολεμάμε σήμερα ο ένας τον άλλο, για ν' αποσπάσουμε τα πιο ταπεινά, τα πιο αισχρά οφέλη, όχι για ιδανικά»: Να αναπτύξετε την άποψη αυτή σε μια παράγραφο 100-120 λέξεων.

B2. Να σχολιάσετε τη χρήση της γλώσσας στο συγκεκριμένο δοκίμιο εξετάζοντας τα εκφραστικά μέσα, τη σύνταξη και το λεξιλόγιο.

B3. Αφού αναγνωρίσετε το είδος της σύνταξης στις παρακάτω φράσεις, να τις μετατρέψετε στο αντίθετο είδος:

«Η ίδια τραγική αβεβαιότητα έχει διαποτίσει από άκρη σ' άκρη την κοινωνική ζωή»

«Μια κρίση τρομερή έχει συνταράξει κάθε κοινωνικό θεσμό κι έχει παραβιάσει με βλάσφημη ορμή κάθε άδυτο της ζωής»

B4. Να εντοπίσετε δύο τρόπους ανάπτυξης της έκτης παραγράφου («Οι πνευματικές λειτουργίες... χωρίς ειδικό βάρος»).

B5. Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις λέξεις του κειμένου: αρτίωση, καταταμαχίζονται, ευμάρεια, προπετή, εμπεδώνουμε

Γ. Λόγω της αβεβαιότητας του σύγχρονου κόσμου, της έλλειψης ιδανικών, προτύπων και αξιών πολλοί νέοι αποστασιοποιούνται από τα κοινωνικά και πολιτικά δρώμενα, ενώ άλλοι συμμετέχουν σ' αυτά μέσω της άγονης αμφισβήτησης και του φανατισμού. Αφού διερευνήσετε τις επιπτώσεις της παραπάνω διαπίστωσης σε κοινωνικό επίπεδο, να αναφέρετε τις αξίες που θα θωρακίσουν την προσωπικότητα των νέων και θα τους βοηθήσουν να γίνουν ενεργοί και υπεύθυνοι πολίτες. Το κείμενό σας να λάβει τη μορφή άρθρου (500-600 λέξεις) που θα δημοσιευτεί σε εφημερίδα.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A. Ο δοκίμιογράφος καταδεικνύει την απουσία αξιών στους νέους. Επισημαίνει ότι οι νέοι επηρεάζονται από το εξωτερικό περιβάλλον με αρνητικά πρότυπα και ανασφάλεια. Εντοπίζει πως οι θεσμοί διέρχονται κρίση. Η οικογένεια έχοντας χάσει τη συνοχή της δεν αποτελεί πρότυπο για τους νέους. Έπειτα, η κοινωνική ζωή χωρίς ιδανικά τούς απογοητεύει. Επιπλέον, η πνευματική ζωή έχει πια διαβρωθεί, ενώ και στη διε-

θνή ζωή παρατηρείται ανάλογη ανηθικότητα και σύγχυση. Κατά τον Τσιρόπουλο, ο σημερινός άνθρωπος χωρίς πνευματική καλλιέργεια έχει γίνει τόσο ανταγωνιστικός που αποκτηνώνεται, με αποτέλεσμα οι νέοι, ενώ δε στερούνται υλικά αγαθά, να μένουν χωρίς καθοδήγηση. Ζουν ζωή χωρίς σκοπό, που αναστέλλει κάθε πνευματική ολοκλήρωση. Μάταια αναζητούν πρότυπα· έτσι, αποθηριώνονται. Τέλος, ο δοκιμογράφος προβληματίζεται για το μέλλον των σύγχρονων νέων.

B1. Η θεοποίηση του χρήματος έχει διαποτίσει τις ανθρώπινες συνειδήσεις. Έχει μολύνει την ψυχή του ανθρώπου και αποτελεί το κέντρο του σύγχρονου αξιακού συστήματος. Το κυρίαρχο πρότυπο του υλικού ευδαιμονισμού καθορίζει το ήθος, τη σκέψη και τη συμπεριφορά των πολιτών, που έγιναν πλέον «ιδιώτες», εγωκεντρικοί και απολύτως ιδιοτελείς. Η ικανοποίηση της ακόρεστης δίψας για ύλη αποτελεί πλέον εμμονή, που αλλοτριώνει τον άνθρωπο. Σ' ένα τέτοιο πλαίσιο ζωής, η νίκη και το κέρδος ανάγονται σε αυτοσκοπό, η επιτυχία μονόδρομος και το δόγμα «ο σκοπός αγιάζει τα μέσα» ωθεί τον άνθρωπο να μετέλθει κάθε τρόπου αθέμιτου ή και βίαιου πολλές φορές. Πολεμάμε, λοιπόν, σήμερα ο ένας τον άλλο για ν' αποσπάσουμε τα πιο ταπεινά, τα πιο αισχρά οφέλη, όχι για ιδανικά.

B2. Ο συγγραφέας σε μεγάλη έκταση του δοκιμίου χρησιμοποιεί τη γλώσσα ποιητικά, με σκοπό να τέρψει και να συγκινήσει τον αναγνώστη. Ο λόγος του είναι έντονα μεταφορικός («Ο κόσμος ο εξωτερικός...φυσιογνωμία», «Η ειλικρίνεια...απωθούνται από τη ζωή», «Μέσα σ' αυτή την πηχτή...απόγνωση», «Η αβεβαιότητα...ανασυγκρότησης»). Υπάρχουν, επίσης, στο κείμενο παρομοιώσεις («Είναι ένα αμπέλι...ψεύδους», «Μοιάζουν...βαγόνι», «Πρόβατα...προπετή»). Εκφράζεται, κυρίως, σε γ' πρόσωπο, θέλοντας να προσδώσει στη σκέψη του αντικειμενικότητα. Σε κάποια σημεία, όμως, κάνει χρήση του α' πληθυντικού προσώπου για να εκφράσει την καθολικότητα του φαινομένου, τη συλλογικότητα και να θέσει τον εαυτό του ως συμμετοχο, έτσι ο λόγος του κερδίζει σε αμεσότητα και πειστικότητα («Πολεμάμε...εσύ», «Τι μπορούμε...διαφθορά»). Με τη χρήση ρητορικών ερωτήσεων διεγείρει τον προβληματισμό του αναγνώστη και δίνει έμφαση στη θέση του. Ο λόγος του είναι μακροπερίοδος με υποτακτική σύνταξη, καθώς στόχος του είναι να εκφράσει πολύπλοκες σκέψεις και να δώσει τις λογικές σχέσεις σύνθετων νοημάτων («Μοιάζουν...βάρος», «Παιδιά...θλίψη»). Το λεξιλόγιο του είναι πλούσιο, ξεφεύγει απ' αυτό του καθημερινού λόγου, με αφηρημένες έννοιες (άδυτο, ανασχετική, σελαγίζουν, αρτίωση, θωπεύουν...). Διακρίνουμε, ωστόσο, σε κάποια σημεία προφορικότητα στην έκφραση, που οφείλεται στην πρόθεση του δοκιμογράφου να επικοινωνήσει με τον αναγνώστη («σπάζει κόκαλα», «αμπέλι ξέφραγο», «σε τρώγω...εσύ»).

B3. Η σύνταξη και στις δύο φράσεις είναι ενεργητική. Η τροπή σε παθητική θα γίνει αντίστοιχα ως εξής: «Η κοινωνική ζωή έχει διαποτιστεί από άκρα σ' άκρα από την ίδια τραγική αβεβαιότητα.»

«Κάθε κοινωνικός θεσμός έχει συνταραχθεί και κάθε άδυτο της ζωής έχει παραβιαστεί με βλάσφημη ορμή από μια κρίση τρομερή.»

B4. Η παράγραφος αναπτύσσεται με αίτιο-αποτέλεσμα («Οι πνευματικές λειτουργίες... απόγνωση»). Επίσης αναπτύσσεται με αναλογία («Μοιάζουν σαν ταξιδιώτες... ειδικό βάρος»).

B5. αρτίωση = τελειοποίηση, κατατεμαχίζονται = κατακερματίζονται, ευμάρεια = πλούτος, προπετή = αυθάδη, εμπεδώνουμε = εδραιώνουμε

Γ. Τίτλος: «*Ηθικές αξίες: πυξίδα στην πορεία των νέων*»

Πρόλογος:

Τον τελευταίο καιρό, όλο και πιο συχνά, γινόμαστε μάρτυρες ακραίων, παράλογων και απάνθρωπων εκδηλώσεων, όπως αυτών του φανατισμού, του ρατσισμού, της μηδενιστικής αμφισβήτησης και της αδιαφορίας για τα κοινά. Τα παραπάνω φαι-

νόμμενα συνδέονται άμεσα με την κατάλυση των ηθικών αξιών, την έλλειψη ιδανικών και υγιών προτύπων, τα οποία δεν έχουν μόνο θεωρητική αξία, αλλά καθορίζουν τη συμπεριφορά, τις μεταξύ των ανθρώπων σχέσεις και διασφαλίζουν την κοινωνική συνοχή. Οποιαδήποτε περιφρόνησή τους δεν μπορεί παρά να έχει σοβαρές επιπτώσεις στην ιδιωτική και κοινωνική ζωή.

Κυρίως θέμα:

Α. Επιπτώσεις της αδιαφορίας των νέων στα πολιτικά και κοινωνικά δρώμενα:

- ο Κίνδυνος χειραγώγησης-ετεροκατεύθυνσης, καθώς η άγνοια δημιουργεί πρόσφορο έδαφος σε δημαγωγούς πολιτικούς να ασκήσουν προπαγάνδα. Κατ' επέκταση υπονομεύεται το δημοκρατικό πολίτευμα, ενισχύεται η διάβρωση των πολιτικών θεσμών και η αυθαιρεσία της εξουσίας.
- ο Αδυναμία συμμετοχής στις οικονομικές δραστηριότητες, στην παραγωγική διαδικασία και στις εξελίξεις για την οικονομική πρόοδο και ανάπτυξη. Η αδιαφορία για τα οικονομικά δρώμενα αφήνει σε πολιτικούς και οικονομικούς παράγοντες ελεύθερο πεδίο για σκάνδαλα και ατασθαλίες.
- ο Οι νέοι που απέχουν από τα κοινά αποπροσανατολίζονται εύκολα, αφομοιώνουν τα ξενικά στοιχεία άκριτα, δείχνουν έλλειψη σεβασμού στην παράδοση. Υποθάλπουν, έτσι, την αδράνεια στο χώρο του πνεύματος, την πτώση της πνευματικής και πολιτισμικής δημιουργίας.
- ο Η ιδιώτευση και η περιχαράκωση στο «εγώ» οδηγεί εξ ορισμού το νέο στον ατομικισμό, στην ιδιοτέλεια, στον ανταγωνισμό και κατ' επέκταση στην αποξένωση από τους συνανθρώπους του.
- ο Αυτή η απομάκρυνση από την πολιτική ζωή και από το συνάνθρωπο μοιραία δημιουργεί και διογκώνει ψυχικά αδιέξοδα και κενά, καθώς ο άνθρωπος δεν εκπληρώνει τον κοινωνικό του προορισμό ως «φύσει πολιτικόν ζώνον».

Β. Επιπτώσεις φανατισμού, άγονης αμφισβήτησης:

- ο Μέσα από την ένταση, το πάθος, το μίσος που καλλιεργεί ο φανατισμός περιορίζεται η δυνατότητα κριτικής, υποβαθμίζεται η λογική και εξασθενεί ο υγιής προβληματισμός.
- ο Οι ανθρώπινες σχέσεις διαβρώνονται, ευνοείται η πόλωση και εκλείπει η συνεργασία μεταξύ των ατόμων. Έτσι, γεννιέται η βία και διαταράσσεται η εύρυθμη λειτουργία των κοινωνικών θεσμών.
- ο Εμποδίζονται η ανταλλαγή, η έρευνα, η αναζήτηση της αλήθειας, η πρόοδος και εξέλιξη της επιστήμης.
- ο Οι νέοι στρέφονται σε μια στρεβλή προσέγγιση της δημοκρατικής ιδέας και οδηγούνται μέσα από την πολιτική και ιδεολογική ισοπέδωση σε ακραίες επιλογές.
- ο Επικρατούν στερεότυπα και προκαταλήψεις που οδηγούν σε αποκλεισμό ατόμων ή ομάδων που με την προσφορά τους θα συνέβαλαν, στην κοινωνική μετεξέλιξη και πρόοδο.

Γ. Αξίες που θα θωρακίσουν την προσωπικότητα των νέων:

- ο Θάρρος, αγωνιστικότητα: Αποτρέπουν τη μοιρολατρική στάση απέναντι στις δυσκολίες, ενεργοποιούν τη δημιουργικότητα των νεαρών ατόμων και μετουσιώνουν την αντιδραστικότητά τους σε θετική στάση ζωής.
- ο Υπευθυνότητα, εργατικότητα: Μαθαίνει ο νέος με συνέπεια λόγων και έργων να αναλαμβάνει τις ευθύνες του όχι μόνο για ό,τι πράττει, αλλά και για ό,τι παραλείπει να πράττει.
- ο Εντιμότητα: Ωθεί το άτομο να συμπεριφέρεται με αίσθημα δικαίου-ανεξικακίας και να υιοθετεί νόμιμα και θεμιτά μέσα, για να εκφράσει τη διαμαρτυρία κατά της αδικίας και των ανισοτήτων.

- ο Παιδεία-Ευρυμάθεια: Οπλίζει το νέο με σωφροσύνη-σύνεση, τον βοηθά να ενεργοποιήσει τις κριτικές αντιστάσεις του και να διαμορφώσει ένα ελεύθερο και απροκατάληπτο πνεύμα.
- ο Δημοκρατικό ήθος, διαλλακτικότητα: Οι νέοι μαθαίνουν να δείχνουν σεβασμό στο διαφορετικό και αποκτούν την ικανότητα να ζήσουν σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία, προσεγγίζοντας με ευρύτητα πνεύματος τον πλούτο και την πολυμορφία των πολιτισμών του κόσμου.
- ο Ελευθερία, γόνιμη αμφισβήτηση: Αποτελεί άμυνα έναντι της προπαγάνδας, του λαϊκισμού, της ετεροκατεύθυνσης και ωθεί στην υιοθέτηση αντικοφορμιστικής στάσης ζωής.
- ο Υγιής εθνική αγωγή, επαφή με την παράδοση: Συμβάλλει στη διαμόρφωση εθνικής συνείδησης, που θα αποτελέσει αντίβαρο στο ισοπεδωτικό, αλλοτριωτικό πνεύμα της εποχής.

Επίλογος:

Η νεολαία αποτελεί την άνοιξη της ζωής, γιατί ακριβώς προετοιμάζεται για δημιουργική δράση, όταν πάρει κάποτε τη δύναμη στα χέρια της. Αυτή, λοιπόν, η προετοιμασία πρέπει να πραγματοποιείται σ' ένα πλαίσιο γόνιμης ενεργητικότητας με γνώμονα τις ανθρώπινες αξίες και τα ιδανικά.